

Als woordvoerder van de commissie van vijf kerken gaat de Amsterdamse predikant Bok in op de kritiek van de hoogleraar.¹⁴ Hij beklemtoont dat de wetenschappelijkheid van de opleiding de doorslag moet geven. Die is het best gewaarborgd in Leiden. Dat de Leidse faculteit modern is, acht hij geen enkel probleem:

Want ik voor mij ben van oordeel, dat de 'denkwijze en geestesrichting thans te Leiden heerschende,' juist de geprononceerd Remonstrantsche is, nl. de geprononceerd anti-dogmatische, de richting van het waarlijk vrije onderzoek der godsdienstige, ook der Chr. godsdienstige waarheid. Daarom schroom ik ook niet van harte aan te bevelen de studenten onzer Broederschap onder den invloed te brengen van de Leidsche theol. faculteit.¹⁵

Ter vergadering reageren de behoudende predikanten instemmend op de kritiek van Tideman. De Amsterdamse collega van Bok, H. Heemskerk (1814-1889), spreekt uit dat de remonstrantse vrijheid door deze eenzijdige keus verdwijnen zou. Cohen Stuart is van mening dat het voorstel beoogt de Broederschap te laten aansluiten bij de moderne richting. De predikanten C.W. van der Pot en De Ridder stellen dan voor om het seminarium maar op te heffen. Dan kunnen studenten zelf uitkiezen waar zij willen studeren. De Rotterdamse predikant Van Teutem stelt dat de twee delen van het plan van de commissie, het verplaatsen van het seminarium naar een moderne omgeving en het op zoek gaan naar nieuwe leden en gemeenten voor de Broederschap, één zijn en bij uitvoering zouden leiden tot het omvormen van de Broederschap in een moderne vereniging. Hij acht dit zeer onwenselijk.

Bij de stemming blijkt de meerderheid voor de plannen van de commissie te zijn. Met 37 tegen 18 stemmen wordt het voorstel tot verplaatsing aangenomen. De verplaatsing van Leiden naar Amsterdam is een feit. De hoogleraar Tideman,

die al voor de beraadslagingen zijn ontslag heeft aangeboden wordt opgevolgd door Tiele die in 1873 zijn oratie in Leiden houdt.

Dan dient Van Teutem een zeer principiële motie in:

[...] de jaarvergadering verklare, dat zij niet wil geacht worden in te stemmen met de strekking van het geadviseerde door de Commissie uit de vijf Kerken, zooals dat uitgedrukt staat op blz. 98 en 99 van het rapport, als moest alzoo de Rem. Broederschap, met behoud van haren naam, opgelost worden in eene moderne Vereeniging.¹⁶

Dit voorstel wekt grote wrevel bij enige leden van de commissie van vijf kerken. Maronier verklaart dat hij bij aanneming van deze motie zijn predikantschap binnen de Broederschap zal neerleggen. Tiele sluit zich hierbij aan. Heemskerk dient een compromis-motie in:

De Groote Vergadering verklaart, dat zij met het aannemen van het voorgestelde door de Commissie der 5 Kerken, niet geacht wil worden de Rem. Broederschap te willen hervormen in eene moderne Vereeniging.¹⁷

Dit tweede voorstel wordt aangenomen, hoewel Cohen Stuart verklaart dat het voorstel van Van Teutem correct weergeeft wat er is gebeurd. Later zal blijken dat deze motie slechts een pyrrhus-overwinning is van de orthodoxe fractie. Zeker in de besluiten van 1878 en 1879 zal blijken dat de Broederschap wel degelijk kiest voor een omvorming in moderne richting.

Zes jaar later, in 1878, zal de volgende stap genomen worden in het proces dat de overgang van de Broederschap tot het modernisme zal vormen. In het begin van dit jaar richt een predikant van de Arnhemse hervormde gemeente, dr. L.H. Slotemaker, een verzoek aan de Remonstrantse Broederschap. Zou het mogelijk zijn om met een groot aantal gemeenteleden de Her-